

УДК 351.82:338.246.8:69

DOI <https://doi.org/10.32782/2786-5681-2024-2.17>

Віталій ОЛІЙНИК

аспірант спеціальності «Публічне управління та адміністрування» ступеня вищої освіти «Доктор філософії», Комунальний заклад вищої освіти «Вінницька академія безперервної освіти»

aspirantovv@gmail.com

ORCID: 0009-0002-2345-5553

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ГАЛУЗІ БУДІВНИЦТВА УКРАЇНИ

Анотація. Метою статті є визначення напрямків вдосконалення державного регулювання галузі будівництва України в умовах війни.

Методологія дослідження: наукові праці, законодавство, нормативно-правові акти та концепції, пов'язані з державним регулюванням галузі будівництва України.

Наукова новизна роботи. У дослідженні представлено тенденції вдосконалення державного регулювання галузі будівництва України в умовах війни. Це сприятиме підготовці стратегічних ініціатив, проектів нормативно-правових актів, прийняття і реалізація яких є необхідними для ефективної роботи та відновлення України у воєнний і післявоєнний періоди та сприятиме розробленню плану заходів з післявоєнного відновлення та розвитку України

В умовах сьогодення, коли зруйновано та пошкоджено об'єктів на суму близько \$157 млрд., особливо актуально постала проблема удосконалення державного регулювання галузі будівництва, яка є рушійною силою економіки країни.

Державне регулювання галузі будівництва здійснюється відповідними державними органами, згідно діючих нормативно-правових документів.

Збройна агресія проти нашої країни виявила ряд проблем (прогалини в нормативно-правових документах, низька швидкість прийняття рішень, невідповідність діючих будівельних норм та правил), до яких державне регулювання не було підготовлено.

Також, у зв'язку зі збройною агресією виникли ряд негативних факторів: кадровий голод, скорочення ринку будівельних матеріалів, проблеми імпорту будівельних матеріалів, зміна структури та обсягів попиту і, як наслідок, зростання собівартості будівництва.

Тому, відповідно, нагальних змін потребують адміністративні процедури, державні будівельні норми та правила та контроль за їх дотриманням, процедура відбору підрядників для виконання будівельних робіт, фінансово-кредитні механізми, механізми залучення коштів міжнародних організацій.

Особливої уваги потребує відновлення зруйнованих чи пошкоджених збройною агресією об'єктів. Відновлення не має зводитись до відтворення того, що було до руйнації. Підхід до цієї проблеми має бути концептуально новий, стратегічний, переосмислений, який враховує потреби усіх галузей економіки. Необхідне вироблення загальнодержавної концепції відновлення зруйнованих чи пошкоджених збройною агресією об'єктів.

Держава здійснила ряд кроків для поліпшення ситуації. Указом Президента України було створено Національну раду з відновлення України від наслідків війни (завданням якого визначено зокрема розроблення плану заходів з післявоєнного відновлення та розвитку України, підготовка необхідних стратегічних ініціатив, проектів нормативно-правових актів), внесені зміни в деякі нормативно-правові документи, прийняті нові нормативно-правові документи.

Проте, заважаючи на розвиток подій, державне регулювання галузі будівництва потребує подальшого вдосконалення та якісно нового, стратегічного підходу.

Висновки. Проаналізовано тенденції вдосконалення державного регулювання галузі будівництва України в умовах війни. Визначено напрямки вдосконалення державного регулювання галузі будівництва України в умовах війни.

Ключові слова: державне регулювання, державне управління, галузь будівництва, державні будівельні норми.

Vitalii OLIINYK

Postgraduate student of the specialty “Public Management and Administration” of the degree of higher education “Doctor of Philosophy”, Public Higher Educational Establishment “Vinnytsia Academy of Continuing Education”

aspirantovv@gmail.com

ORCID: 0009-0002-2345-5553

STATE REGULATION OF THE CONSTRUCTION INDUSTRY OF UKRAINE

Abstract. *The aim of the article is to determine directions for improving state regulation of the construction industry in Ukraine in wartime conditions.*

Research methodology: *scientific works, legislation, normative legal acts and concepts related to the state regulation of the construction industry of Ukraine.*

The scientific novelty of the work. *The study presents the trends of improving the state regulation of the construction industry of Ukraine in wartime conditions. This will contribute to the preparation of strategic initiatives, draft legal acts, the adoption and implementation of which are necessary for the effective work and recovery of Ukraine in the war and post-war periods, and will contribute to the development of a plan of measures for the post-war recovery and development of Ukraine*

In today's conditions, when objects worth about \$157 billion have been destroyed and damaged, the problem of improving state regulation of the construction industry, which is the driving force of the country's economy, has become especially urgent.

State regulation of the construction industry is carried out by relevant state bodies, in accordance with current legal documents.

The armed aggression against our country revealed a number of problems (gaps in regulatory documents, low speed of decision-making, inconsistency of existing construction norms and rules) for which state regulation was not prepared.

Also, in connection with the armed aggression, a number of negative factors arose: personnel shortages, a reduction in the construction materials market, problems with the import of construction materials, a change in the structure and volume of demand and, as a result, an increase in the cost of construction.

Therefore, administrative procedures, state building regulations and rules and their compliance control, the procedure for selecting contractors for construction work, financial and credit mechanisms, mechanisms for attracting funds of international organizations require urgent changes.

Restoration of objects destroyed or damaged by armed aggression requires special attention. Restoration should not be reduced to reproducing what was before the destruction. The approach to this problem should be conceptually new, strategic, rethought, taking into account the needs of all sectors of the economy. It is necessary to develop a national concept for the restoration of objects destroyed or damaged by armed aggression.

The state has taken a number of steps to improve the situation. By decree of the President of Ukraine, the National Council for the Recovery of Ukraine from the Consequences of the War was established (the task of which is, in particular, the development of a plan of measures for the post-war recovery and development of Ukraine, the preparation of the necessary strategic initiatives, projects of regulatory and legal acts), changes were made to some regulatory and legal documents, adopted new legal documents.

However, hindering the development of events, state regulation of the construction industry needs further improvement and a qualitatively new, strategic approach.

Conclusions. *The trends of improvement of the state regulation of the construction industry of Ukraine in the conditions of war are analyzed. The areas of improvement of the state regulation of the construction industry of Ukraine in the conditions of war have been determined.*

Key words: *state regulation, state administration, construction industry, state building regulations.*

Постановка проблеми. В умовах сьогодення гостро постає проблема відбудови інфраструктури України та її захисту від руйнувань, пов'язаних дією зовнішніх чинників.

Велика кількість зруйнованих об'єктів, необхідність їх відбудови та необхідність захисту існуючих та нових об'єктів спонукає до зміни підходу державного регулювання у сфері будівництва, яке вже не відповідає даним вимогам та потребує зміни.

Будівельна галузь стикається з неунормованістю інвестицій, які впливають із нормативно-правового регулювання та потребують вироблення нових механізмів державного управління. Процедура прийняття рішень щодо вибору критеріїв спроможності будівельних фірм до якісного виконання тендерних умов, щодо взятих на себе зобов'язань потребує змін.

Надання пропозицій до державного регулювання галузі будівництва органам місцевого самоврядування, органам виконавчої влади щодо залучення інвестицій у період післявоєнної відбудови України є одним із пріоритетних напрямків в умовах сьогодення. При цьому велике значення має адаптація світового досвіду повоєнного відновлення до особливостей державного управління, структури економіки та нормативно-правової бази України.

Все це потребує вдосконалення державного регулювання галузі будівництва України.

Аналіз джерел та останніх досліджень. Теоретичні засади державного регулювання галузі будівництва України досліджували наступні науковці: А. Воробйов, Л. Шутенко, В. Шубенкіна, Л. Антонова, С. Кравченко [2; 9; 8; 1; 3] та інші.

Аналізуючи дослідження науковців констатуємо той факт, що питання державного регулювання галузі будівництва України потребує застосування нових підходів та методів для її удосконалення та реформування.

Метою дослідження є визначення напрямків вдосконалення державного регулювання галузі будівництва України в умовах війни.

Виклад основного матеріалу. Ситуація, яка на даний час склалась в державі, потребує сприяння держави відповідним процесам, які мають підтримати всі галузі економіки. Таке сприяння можливе при правильному державному регулюванню усіх галузей економіки, у т.ч. і галузі будівництва. Саме державне регулювання визначає ті правила гри, по яким будуть здійснювати діяльність суб'єкти господарювання. Державне регулювання є тим стратегічним фактором, від якого залежить стан економіки держави, а значить і добробут населення.

Термін «державне регулювання» в науковій літературі чітко не визначений та має кілька трактувань.

С. Мочерний наводить наступне визначення «державне регулювання – комплекс основних форм і методів цілеспрямованого впливу державних установ і організацій на розвиток суспільного способу виробництва (у тому числі продуктивних сил, техніко-економічних, організаційно-економічних та соціально-економічних відносин) для його стабілізації та пристосування до умов, що змінюються» [5, с. 379].

Д. Стеченко вважає, що «державне регулювання – вплив держави на відтворювальні процеси в економіці відповідними засобами з метою зорієнтувати суб'єктів господарювання та окремих громадян на досягнення цілей та пріоритетів державної політики суспільного розвитку» [7, с. 5].

І. Михасюк вказує, що «Державне регулювання – це комплекс заходів держави, спрямованих на скерування суб'єктів економічної діяльності в напрямі, необхідному для досягнення поставлених органами державної влади й управління цілей» [4, с. 8].

Всі ці визначення вірні та доповнюють одне одного, але в будь-якому випадку державне регулювання, його механізми мають забезпечувати реалізацію державної політики з метою забезпечення виконання соціально-економічних функцій та забезпечити добробут населення.

Державне регулювання будь-якої галузі базується на нормативно-правових документах та здійснюється відповідними державними органами. Галузь будівництва не є виключенням, скоріше навпаки, вона є своєрідним «локомотивом» економіки будь-якої цивілізованої країни. Галузь будівництва України є найбільш матеріаломісткою. Вона пов'язана більш ніж з 70 іншими галузями економіки України. Для бюджету країни економічно вигідно, щоб галузь будівництва зростала. Під час будівництва використовується близько трьохсот найменувань різних матеріалів, створюються нові робочі місця тощо. Тому державне регулювання галузі будівництва є ключовою складовою успішної реалізації різноманітних проєктів, реалізація яких має стратегічно важливе значення для країни.

Державне регулювання галузі будівництва також покликане здійснювати контроль за використанням бюджетних коштів, які направлені на реалізацію інфраструктурних проєктів, будівництва соціальних об'єктів, здійснення реконструкцій та ремонтів вже існуючих державних, місцевих та комунальних об'єктів.

Державне регулювання галузі будівництва України здійснюють відповідні державні органи:

- Верховна Рада України;
- Кабінет Міністрів України;
- Міністерство розвитку громад, територій та інфраструктури України;
- Державна інспекція містобудування та архітектури України;
- Державна агенція відновлення та розвитку інфраструктури України;
- місцеві органи виконавчої влади;
- органи місцевого самоврядування.

Державне регулювання галузі будівництва України здійснюється відповідно до діючих нормативно-правових документів:

- Кодексів України;
- Законів України;
- Постанов Кабінету Міністрів України;
- Розпоряджень Кабінету Міністрів України;
- наказів профільного міністерства;
- державних будівельних норм;
- інших нормативно-правових актів.

У мирний час державне регулювання у сфері будівництва повинно працювати як злагоджений, чітко налаштований механізм. Звичайно,

проблем державного регулювання в сфері будівництва є багато – є над чим працювати.

Але, на жаль, збройна агресія внесла свої корективи та виявила ряд проблем, до яких державне регулювання не було підготовлено, а саме:

- прогалини у державному регулюванні на різних стадіях реалізації будівельних та ремонтно-відновлювальних робіт та залучення відповідних інвестицій;

- низька швидкість прийняття відповідних рішень при збереженні відповідних процедур та відповідного контролю за використанням коштів;

- невідповідність діючих нормативно-правових актів (у т.ч. державних будівельних норм) ситуації, що склалась.

З метою удосконалення державного регулювання Указом Президента України було створено Національну раду з відновлення України від наслідків війни. Одними з основних завдань даного органу було визначено зокрема розроблення плану заходів з післявоєнного відновлення та розвитку України, який, зокрема, передбачатиме відновлення і розбудову транспортної, медичної, соціальної, комунальної, виробничої інфраструктури та житла, інфраструктури енергетики, зв'язку, військової інфраструктури і військово-промислового комплексу, а також підготовка стратегічних ініціатив, проєктів нормативно-правових актів, прийняття і реалізація яких є необхідними для ефективної роботи та відновлення України у воєнний і післявоєнний періоди [6].

Також було прийнято ряд нормативних документів, які враховують сучасну ситуацію в країні. Проте, заважаючи на розвиток подій, державне регулювання галузі будівництва потребує подальшого вдосконалення.

Під час воєнного стану з'явилися фактори, які негативно впливають на розвиток галузі будівництва:

- кадровий голод. Відбулось значне скорочення кількості кваліфікованого персоналу через еміграцію за кордон та мобілізацію;

- скорочення ринку будівельних матеріалів. Значна кількість підприємств пошкоджено або зруйновано, інші були змушені призупинити або обмежити виробництво. Частина підприємств опинились в тимчасовій окупації, ще частина – на територіях активних бойових дій.

Енергетична криза негативно відобразилась на виробництві будівельних матеріалів. Галузь будівництва відчула гострий дефіцит сировини і будівельних матеріалів;

- проблеми імпорту будівельних матеріалів. Значний обсяг необхідної сировини та будівельних матеріалів доводиться імпортувати. Але обсяги імпорту обмежені пропускнуою здатністю транспортної галузі та логістичними проблемами;

- зміна структури та обсягів попиту. Значно знизилась інвестиція в галузь будівництва;

- зростання собівартості будівництва. Усі вищеперераховані фактори сприяли зростанню собівартості будівельних робіт.

Подолання цих негативних факторів багато в чому залежить від вдосконалення державного регулювання галузі будівництва.

Особливу увагу необхідно акцентувати на відновлення зруйнованих чи пошкоджених збройною агресією об'єктів. З початку повномасштабного російського військового вторгнення загальна сума прямих збитків житловій та нежитловій нерухомості, іншій інфраструктурі, транспортним засобам та товарним запасам перевищила \$157 млрд (за вартістю заміщення).

Це відновлення не має зводитись до відтворення того, що було до руйнації. Це має бути новий, стратегічний, переосмислений, концептуально новий підхід до будівництва. Важливе значення в даному випадку має взаємодія з іншими галузями економіки. Тобто, необхідне вироблення загальнодержавної концепції відновлення зруйнованих чи пошкоджених збройною агресією об'єктів, яка б враховувала інтереси всіх зацікавлених галузей економіки. Лише такий всеохоплюючий підхід до державного регулювання дасть змогу зробити якісно новий прорив у зростанні економіки та добробуту населення.

Також тенденціями вдосконалення державного регулювання галузі будівництва мають стати ряд факторів, таких як:

- реорганізація адміністративних процедур з метою оптимізації та скорочення часу на оформлення необхідної документації, враховуючи передові технології в сфері документообігу;

- своєчасне внесення змін в існуючі будівельні норми та правила, які б відображали сучасну світову тенденцію у галузі будівництва

та враховували сучасні методи будівництва та використання сучасних високотехнологічних та енергоефективних матеріалів;

– оптимізація контролю за дотриманням будівельних норм та правил;

– удосконалення процедури відбору підрядників для безпосереднього виконання будівельних робіт;

– удосконалення фінансово-кредитних механізмів для своєчасного забезпечення фінансами реалізації проектів;

– удосконалення фінансових та правових механізмів із залучення коштів міжнародних (в т.ч. благодійних) організацій.

Всі ці тенденції потребують нових підходів до державного регулювання галузі будівництва.

Висновки. У статті проаналізовано тенденції вдосконалення державного регулювання галузі будівництва України. Визначено напрямки вдосконалення державного регулювання галузі будівництва України.

Це сприятиме підготовці стратегічних ініціатив, проектів нормативно-правових актів, прийняття і реалізація яких є необхідними для ефективної роботи та відновлення України у воєнний і післявоєнний періоди та сприятиме розробленню плану заходів з післявоєнного відновлення та розвитку України.

Майбутні дослідження допоможуть глибше розглянути напрямки вдосконалення державного регулювання галузі будівництва України.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Антонова Л.В. Стратегічні пріоритети розвитку державного регулювання будівельної галузі економіки України. *Наукові праці. Державне управління*. 2014. Вип. 223. Т. 235. С. 143–149.
2. Воробійов А.В. Державне управління інвестиційною діяльністю в будівництві : автореф. дис. ... канд. наук з держ. упр. : спец. 25.00.02 ; Гуманітарний ун-т «Запорізький ін-т держ. та муніцип. упр-ня». Запоріжжя, 2007. 20 с. URL: <http://www.nbu.gov.ua>.
3. Кравченко С.Г. Державне регулювання страхової діяльності у будівництві як аспект державної політики розвитку. *Державне будівництво*. 2017. №1. URL: <http://kbuapa.kharkov.ua/e-book/db/2017-1/doc/1/05.pdf>.
4. Михасюк І. Р., Швайка Л. А. Державне регулювання економіки: Підручник. Львів : «Магнолія плюс», 2006. 220 с.
5. Мочерний С. В. Економічна теорія: навч. посіб. 4-те вид., стереотип. Київ : ВЦ «Академія», 2009. 640 с.
6. Питання Національної ради з відновлення України від наслідків війни: Указ Президента України від 21.04.2022 р. № 266/2022. Дата оновлення 17.06.2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/266/2022#Text>.
7. Стеченко Д. М. Державне регулювання економіки: Навч. Посібник. Київ : Знання, 2007. 271 с.
8. Шубенкіна В.О. Тенденції розвитку будівельного комплексу України, *Молодий вчений*. 2016. № 8 (35). С. 55–58. URL: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2016/8/13.pdf>.
9. Шутенко Л.М. Будівельна галузь як об'єкт державного регулювання. Синергетичні аспекти формування економічних параметрів будівельних структур в умовах ринку : матер. міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. Харків. обл. держ. адм., Харків нац. акад. міськ. госп-ва. Харків : ХНАМГ, 2011. С. 5.

REFERENCES:

1. Antonova, L.V. (2014). Strategic priorities for the development of state regulation of the construction industry of the Ukrainian economy [Strategic priorities for the development of state regulation of the construction industry of the Ukrainian economy] *Naukovi pratsi. Derzhavne upravlinnya – Scientific works. State administration*, 235 (223), 143–149 [in Ukrainian].
2. Vorobiov, A.V. (2007). Derzhavne upravlinnia investytsiinoiu diialnistiu v budivnytstvi [State management of investment activities in construction]. *Extended abstract of Candidate's thesis*. Humanitarian University “Zaporizkyi in-t derzh. ta munitsyp. upr-nia”. Zaporizhzhia. Retrieved from: <http://www.nbu.gov.ua> [in Ukrainian].
3. Kravchenko, S.H. (2017). Derzhavne rehuliuвання strakhovoi diialnosti u budivnytstvi yak aspekt derzhavnoi polityky rozvytku [State regulation of insurance activity in construction as an aspect of state development policy]. *Derzhavne budivnytstvo – State construction*, 3. Retrieved from: <http://kbuapa.kharkov.ua/e-book/db/2017-1/doc/1/05.pdf> [in Ukrainian].
4. Mykhasiuk, I.R., & Shvaika, L.A. (2006). *Derzhavne rehuliuвання ekonomiky [State regulation of the economy]*. Lviv : “Mahnoliia plus” [in Ukrainian].
5. Mochernyi, S.V. (2009). *Ekonomichna teoriia [Economic theory]*. Kyiv : “Akademiia” [in Ukrainian].
6. Pytannia Natsionalnoi rady z vidnovlennia Ukrainy vid naslidkiv: Ukaz Prezydenta Ukrainy vid 21.04.2022 r. № 266/2022. viiny [The issue of the National Council for the Recovery of Ukraine from the Consequences of the War:

Decree of the President of Ukraine dated April 21 2022]. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/266/2022#Text> [in Ukrainian].

7. Stechenko, D.M. (2007). *Derzhavne rehulivannia ekonomiky [State regulation of the economy]*. Kyiv : Znannia [in Ukrainian].

8. Shubenkina, V.O. (2016). Tendentsii rozvytku budivelnoho kompleksu Ukrainy [Trends in the development of the construction complex of Ukraine]. *Molodyi vchenyi – A young scientist*, 3(35), 55–58. Retrieved from: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2016/8/13.pdf> [in Ukrainian].

9. Shutenko, L.M. (2011). Budivelna haluz yak ob'ekt derzhavnoho rehulivannia. Synerhetychni aspekty formuvannia ekonomichnykh parametriv budivelnykh struktur v umovakh rynku [The construction industry as an object of state regulation. Synergistic aspects of the formation of economic parameters of construction structures in market conditions]. *Proceedings of the international scientific and practical internet conference. Kharkiv Regional State Administration, Kharkiv National Academy of Urban Economy*. Kharkiv : KhNAUE [in Ukrainian].